

Päihdetoimintaohje nuorten työpajoille

Teksti: EHYT ry 2021

Kuvat: Freepik

Taitto: Carnivore Oy

Mitä tarkoitetaan päihdetoimintaohjeella?

Päihdetoimintaohjeet ovat yhteisön yhteiset säännöt, jotka luovat perustan ehkäisevälle päihdetyölle sekä helpottavat päihdehaittojen ennalta ehkäisyä ja niihin reagointia.

Miksi päihdetoimintaohjetta tarvitaan?

Päihdetoimintaohjeet ovat osa hyvinvoivan yhteisön luomista. Kun olemme etukäteen miettineet, miten suhtaudumme päihteiden käyttöön työpajalla, osaamme reagoida tilanteissa yhdenmukaisesti. Tiedossa olevat päihdetoimintaohjeet myös ennaltaehkäisevät päihteistä aiheutuvia haittoja.

Päihdetoimintaohjeen tavoite:

- Luoda säännöt, joihin voidaan ongelmatilanteissa nojata.
- Varmistaa, että kaikilla on samanlainen käsitys toimintatavoista päihteisiin liittyen.
- Osallistaa koko työpajayhteisön toimijat, sekä nuoret että valmentajat, sääntöjen laadintaan.
- Sitouttaa toimijat sääntöjen noudattamiseen.
- Lisätä hyvinvointia yhteisössä ja toiminnassa.

RENTOUTUMINEN MENOSSA!!

Päihdetoimintaohjeen rakenne

(eli kuvaus siitä, miten ohje käytännössä laaditaan):

TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Mitä ympäristöä päihdetoimintaohje koskee?

Työpajan toiminnalla on tavoitteet ja merkitys ihmisten toimintakyvyn lisääjinä ja hyvinvoinnin edistäjinä. Jokainen työpaja on omanlaisensa ja sillä on omat erityispiirteensä niin sijainnin kuin esimerkiksi tehtävän työn näkökulmasta. Työpaja on yhteisö, jonka muodostavat työntekijät ja nuoret yhdessä.

Esimerkkejä. *Kerro minkälainen työpaja on? Mikä on työpajan tavoite? Miten se on avoinna ja kuka sen toiminnasta vastaa? Minkälaisissa tehtävissä pajalla toimitaan henkilökunnan osalta? Kuinka paljon työpajalla on osallistujia kerralla? Kuinka pitkä on keskimääräinen työpajan jakso? Ovatko osallistujat pääosin alaikäisiä vai täysi-ikäisiä nuoria? Voit myös halutessasi kuvata, kuka on teillä pääasiallinen lähettäjätaho työpajatoimintaan? Kuvaa myös työpajan ympäristöä, onko piha-alueella muita toimintoja tai onko samassa talossa muita yhteisöjä, järjestöjä, yrityksiä tai palveluita, joiden toiminta vaikuttaa työpajan päihdehaittoihin (esim. baari, kioski, kahvila tai muu toiminta). Mikäli työpajalla järjestetään ulkopuolisten tilaisuuksia, on työpajan säännöistä hyvä tiedottaa myös muita toimijoita. Jos työpaja jalkautuu muihin ympäristöihin (esim. Käynnit vapaa-ajan toimintapaikoissa, retkillä jne.) on myös hyvä avata se, että päihdetoimintaohje koskee työpajan toimintaa myös muissa ympäristöissä.*

PÄIHDEKULTTUURI

Minkälaisia päihdehaittoja työpajan toiminnassa yleensä näkyy? Miten yhteisön toimintakulttuuria luodaan?

Päihdekulttuuri on merkittävä päihdehaittoja lisäävä ja ennalta ehkäisevä elementti. Yhteisön toimintakulttuuria luodaan teoilla, valinnoilla ja päätöksillä koko ajan. Arkiset rutiinit, kuten tervehtiminen, positiivinen suhtautuminen asiakkaiden kysymyksiin, kannustaminen, yhteiset kahvihetket, keskustelumahdollisuuksien antaminen ja tavoitettavissa oleminen luovat kulttuuria, jossa asioita uskalletaan ottaa esiin ja tyhmiäkin kysymyksiä esittää. Toimintakulttuuriin kuuluu myös se, millaista negatiivista ja epätoivottua puhetta yhteisössä sallitaan. Negatiivista puhetta niin muita ihmisiä kuin palvelujärjestelmääkin kohtaan on hyvä rajoittaa hienovaraisesti. On tärkeää, että työntekijät työpajalla luovat uskoa palvelujärjestelmän kantavuuteen ja yhteiskunnan rakenteiden olemassaoloon. Samalla tavoin on myös tärkeää, että työpajalla ei kannusteta päihdemyönteiseen keskusteluun eikä esimerkiksi suhtauduta välinpitämättömästi lääkkeiden vertailupuheeseen. Huomaa myös, että rahapelihaitat liittyvät teemallisesti päihdekulttuuriin.

Esimerkkejä. *Minkälaisia haasteita yhteisössänne tavallisesti on ratkottu? Miten päihteisiin liittyvät ongelmat teillä erityisesti näkyvät? Mitä päihteitä käytetään ja mikä on oleellista teidän toimintaan osallistuvilla ja mitkä ilmiöt näkyvät teidän toiminnassanne? Kuvatkaa myös, miten suhtaudutte rahapelaamiseen ja miten pyritte ennaltaehkäisemään rahapelihaitatonta toimintaympäristöä ja –kulttuuria?*

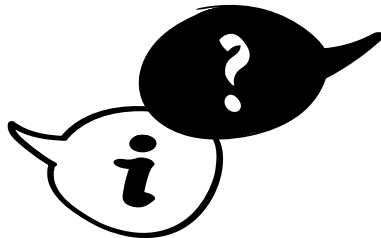

PÄIHDEHAITTOIHIN PUUTTUMINEN

Miten puututte päihteistä aiheutuviin tilanteisiin toiminnassa?

Päihteiden käyttöön puuttuminen on hyvä kuvata päihdetoimintaohjeessa selkeästi. Kun puuttumiskäytäntö on selkeä työntekijöille, on se myös oikeudenmukaisempaa ja tasalaatuisempaa työpajatoimintaan osallistuville nuorille. Puuttumiskäytännön kirjaaminen myös selkiyttää työtehtäviä ja vapauttaa resursseja, koska työntekijän ei tarvitse yhä uudelleen ja uudelleen punnita tarvetta puuttua tai olla puuttumatta tilanteeseen. Työpajatoiminnan turvallisuus on asia, jonka takaaminen on ensisijaisesta. Työpajalla toiminnan jatkamista määrittää oleellisesti nuoren toimintakyky. Nuoren toimintaan tulee puuttua, mikäli toimintakyvyssä on muutoksia tai työpajan turvallisuuden takaamisesta ei enää voida olla varmoja.

Esimerkkejä. *Milloin teillä puututaan nuoren päihteiden käyttöön? Milloin nuoren päihteiden käyttö otetaan puheeksi? Kuka huolen ottaa puheeksi ja miten? Miten huolen ilmaisu ja päihteiden käyttöön puuttuminen teillä hoidetaan? Miten rahapelaamiseen ja siihen liittyviin ongelmiin puuttumista edistetään teillä?*

HOITONOHJAUS JA TUKI HOIDON AIKANA

Mihin työntekijän rooli ulottuu ja milloin ohjataan henkilö muihin tukipalveluihin?

Päihdehaittojen ehkäisyn kannalta on tärkeää tietää, milloin nuori ohjataan eteenpäin hoitopalveluiden piiriin ja mistä työntekijä voi saada tukea omaan valmennustyöhön. Työpajalla on hyvä olla kuvattuna hoitopolku/ eteenpäin ohjaus erilaisissa tilanteissa. Tässä apuna voi toimia esimerkiksi palvelukartta tai yhteystietolista, jossa toimijoiden tehtävät ovat avattuna selkeästi. Lisäksi on hyvä kuvata auki se tuki, jota työpajatoiminnassa voidaan kuntoutujalle tarjota hoitopalveluiden lisäksi.

Esimerkkejä. *Kuvatkaa tässä minkälaisista asioista otetaan yhteys hoitopalveluihin ja minkälaisissa tapauksissa tuki yhteisössä riittää? Miten tuetaan nuorta silloin, kun hänellä on asiakkuus päihdepalveluissa, mutta osallistuminen työpajan toimintaan jatkuu? Tuolloin työpajatoiminnalla voi tarjota tukea arjen hallinnan, päihteiden käytön vähentämisen tai lopettamisen suhteen. Miettikää etukäteen ja kirjatkaa ylös, minkälaisin keinoin teillä tuetaan päihdehaittojen vähentämistä, päihdekäyttöön puuttumisen ja hoitonohjauksen jälkeen?*

Huom! *Erikoissairaanhoidon palveluihin ohjataan pääsääntöisesti perusterveydenhuollon kautta. Mikäli kunnassa tai alueella on matalan kynnyksen lähetteetön päihdepalvelu, voi työntekijä ohjata nuoren suoraan tänne, joko saattaen tai neuvoen.*

ENNALTA EHKÄISEVÄT RAKENTEET

Miten ennalta ehkäisette päihteistä aiheutuvia haittoja yhteisössä? Minkälaisia käytäntöjä tarvitaan tueksi?

Ennalta ehkäisevillä rakenteilla: säännöillä, rajoituksilla, keskustelukulttuurilla, arkisen toiminnan rakentamisella, myönteisellä tuella ja kannustamisella voidaan ennalta ehkäistä päihteistä aiheutuvia haittoja. Ehkäisevää päihdetyötä on päihdeteeman käsittely silloin, kun se arjen kohtaamistilanteissa nousee esiin, mutta päihdeteemasta on hyvä keskustella myös suunnitellusti ja säännönmukaisesti työpajalla. Toiset toimijat viettävät ehkäisevän päihdetyön viikkoa ja käsittelevät tällöin joka päivä päihdeteemaa toiminnassa. Toiset toimijat ovat päättäneet käsitellä päihdeteemaa pajalla kuukausittain.

Tärkeä ennalta ehkäisevä rakenne on myös se, että toimintaan tulevan nuoren kanssa otetaan päihteidenkäyttö puheeksi osana muita elintapoja ja terveyskäyttäytymistä. Samalla tavoin, kun jutellaan arjen rytmistä, ruokatauoista, unesta ja levosta, tulee päihteiden käyttöä ja nuoren lähtötilannetta kartoittaa työpajajakson alkaessa.

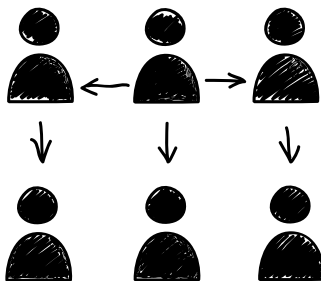
Esimerkkejä. *Kuvatkaa miten päihdekäyttöä teidän tiloissa ja toiminnassa rajoitetaan? Minkälainen päihdepuhe teillä sallitaan? Miten arjen toiminta, rutiinit ja kulttuuri teillä tukevat hyvinvointia ja päihdehaittojen vähäisyyttä? Onko teillä rajoituksia tai rangaistuksia päihteiden käytöstä toiminnassa tai palkitsetteko hyvin menneistä päivistä ja terveellisistä valinnoista? Kirjatkaa ylös, miten usein otatte päihdeteeman pajalla puheenaiheeksi (viikoittain, kuukausittain)? Kirjatkaa toimintaohjeeseen myös se, miten päihteidenkäyttöä käsitellään nuoren alkukartoitustilanteessa.*

VERKOSTON HYÖDYNTÄMINEN

Miten kytkette ympärillä olevat muut palvelut osallistujien arkeen? Ja miten hyödynnätte esim. vapaa-ajan ja kulttuurialan toimijoita hyvinvointia edistävänä tekijänä?

Verkostoja hyödyntämällä voidaan lisätä yhteisön toimijoiden hyvinvointia. Kartoittamalla työpajatoiminnan ympärillä olevia palveluita ja yhdessä tutustumalla niihin, lisätään yksilön mahdollisuutta löytää itselleen mielekästä tekemistä myös vapaa-ajalla. Tällä tavoin ympäristön ja muiden toimijoiden luotsaaminen lisää hyvinvoinnin edellytyksiä myös työpajatoiminnassa.

Esimerkkejä. *Ketkä tahot tai muut ammattilaiset tukevat teidän yhteisönne päihdehaitattomuutta? Minkälaiset palvelut teillä on käytössä (harrastus, kulttuuri ja muut toimijat?) Jos työpaja sijaitsee esim. lähellä kirjastoa, kohtaamispaikkaa, uimahallia, kansalaisopistoa tai minigolf-kenttää, kannattaa hyödyntää nämä palvelut vapaa-ajan sisältöä ja merkityksellisyyttä tuovina asioina.*

KETÄS MUITA TÄÄLLÄ ON?

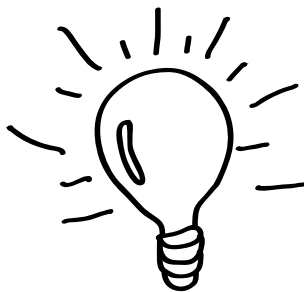

YKSILÖN MAHDOLLISUUS JA VASTUU

Mitä jokainen yksilö voi tehdä päihdehaitattoman yhteisön luomiseksi?

Jokainen yksilö voi tukea yhteisön päihdehaitattomuutta omalla toiminnallaan. Jokainen yhteisön jäsen voi ottaa kannustavan vertaisen roolin ja tukea lähimmäistä. Yhteisön jäsenet ovat mukana laatimassa yhteisön sääntöjä.

Esimerkkejä. *Miettikää ja kirjatkaa ylös, miten jokainen yhteisön jäsen voi tukea päihdehaitattomuuden edistämistä? Onko teidän mielestänne tärkeää, että yhteisössä noudatetaan sallivaa suhtautumista erilaisuuteen? Halutaanko toiminnassa lisätä vastuunottoa erilaisista arkisista tehtävistä? Tai halutaanko esim. lisätä empatiaa päihdekäyttöä vähentämään pyrkivää kohtaan? Miten osallistuja voi myös omalla toiminnallaan tukea yhteisön muita jäseniä? On hyvä sanoittaa se, että ammattilaisella on kuitenkin erilainen vastuu, kun yhteisön osallistujalla. Kirjatkaa myös se, miten yhteisön jäsenet otetaan päihdetoimintaohjeen laadintaan ja päivittämiseen mukaan!*

ESIHENKILÖIDEN JA JOHDON TUKI

Miten esimiestoiminnalla tuetaan päihdetoimintaohjeen käyttöönottoa, päivittämistä ja ohjeisiin sitoutumista?

Esihenkilöiden ja vastuutahojen tulee hyväksyä yhteisössä laaditut toimintaohjeet ja tukea niiden käyttöä omalta osaltaan. Ilman johdon tukea, työntekijöillä ei ole päihdetoimintaohjeelle selkänööriä, johon nojata.

Esimerkkejä. Kirjatkaa tähän, millä tasolla ohjeita on käsitelty (johtoryhmä tmv.) ja nimitkää päihdetoimintaohjeesta vastaava työntekijä vastuuhenkilöksi.

Huom! Yhteisön säännöt eivät voi olla ristiriidassa kunnan/työnantajan päihdeohjelman kanssa.

PÄIHDETOIMINTAOHJEEN PÄIVITYS JA VASTUU

Ajanmukainen, päivitetty, realistinen ja yhteisesti laadittu ohje toimii.

Esimerkkejä. Kirjatkaa laadintavaiheessa: miten usein toimintaohje päivitetään, kuka vastaa päivityksestä ja miten huomioitte toimijoiden roolin päivitystyössä? Muistakaa kirjata myös missä tilanteessa työpajalaisen kanssa ohje käydään läpi.

Tutustu seuraaviin lakeihin:

- Nuorisolaki: finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285
Ks. 4 luku Nuorten työpajatoiminta
- Lastensuojelulaki: finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417
Ks. Luku 5 § 25 Ilmoitusvelvollisuus.
Esim. lastensuojeluilmoituksen tekeminen, joko alaikäisen osallistujan päihteiden käytöstä tai täysi-ikäisen osallistujan päihteiden käytöstä, jos henkilöllä lapsia.
- Työterveyshuoltolaki: finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20011383
Ks. Luku 3 11 §: Työterveyshuollon toimintasuunnitelma ja päihdeohjelma.
Tämä pykälä koskee siis työsuhteessa olevia henkilöitä. Päihdeohjelma voi olla osa työterveyshuollon toimintasuunnitelmaa.
- Työturvallisuuslaki: finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738
- Rikoslaki: finlex.fi/fi/laki/alkup/1889/18890039001
- Laki yksityisyyden suojasta työelämässä:
finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040759
- Tietosuojalaki: finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20181050
- Yhdenvertaisuuslaki: finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325
- Arpajaislaki: finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20011047

Päihteiden käyttöä, valmistusta, myyntiä ym. määrittellään seuraavissa laeissa:

- Tupakkalaki: finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20160549
 - Alkoholilaki: finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20171102
 - Huumausainelaki: finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20080373
-

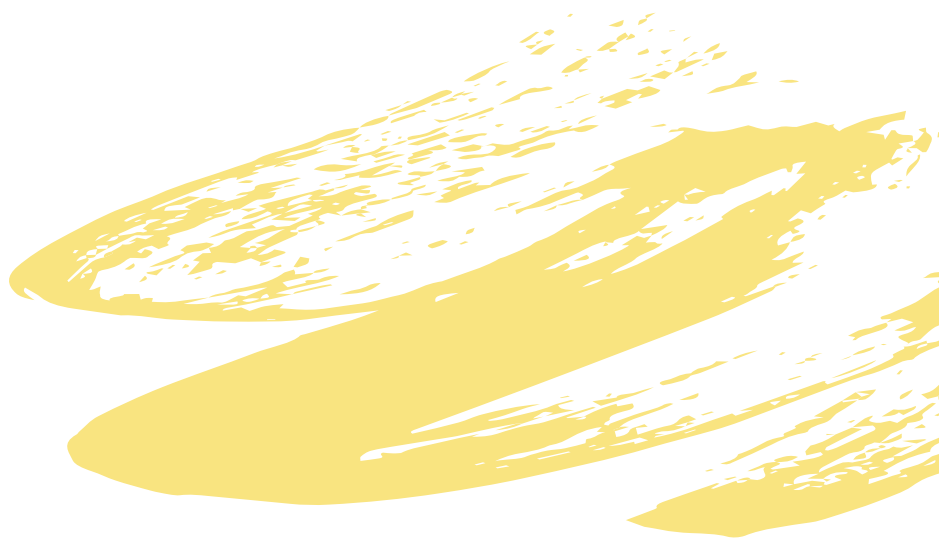
Mikä on päihdeohjelma?

Päihdeohjelma on laillinen asiakirja, joka koskee työnantajaa ja sen työntekijöitä. Päihdeohjelma sisällytetään Työterveyshuoltolain toimintasuunnitelman osaksi (ks. finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20011383).

Päihdetoimintaohjeet sen sijaan ovat yhteisökohtaisia toimintamalleja, jotka kertovat yhteisön jäsenille ja siitä vastuussa olevalle henkilökunnalle toimintatavoista päihteisiin liittyen. Päihdeohjelmaa ja päihdetoimintaohjeita ei siis tule sekoittaa keskenään.

Päihdeohjelmatyöstä ja tuesta työnantajille EHYT ry:llä vastaa Aikuistyön yksikkö ja se on nimeltään HUUGO-toimintaa. Päihdetoimintaohjeiden päivittämiseen voit pyytää tukea EHYT ry:n Nuorisotalon Osaamiskeskustominnalta.

Ehkäisevä päihdetyö EHYT suosittelee ohessa esitettyä tapaa laatia päihdetoimintaohje. Jokainen organisaatio tai taho on kuitenkin itsenäisesti vastuussa siitä, että päihdetoimintaohje noudattaa hyvää etiikkaa ja lainsäädäntöä.

ehyt.fi/osaamiskeskustoiminta

Instagram:

[osaamiskeskus.ehyt.fi](https://www.instagram.com/osaamiskeskus.ehyt.fi)

PISTÄ SEURANTAAN!

Lisätietoa:

Nuorisoalan Osaamiskeskustoiminta EHYT ry

projektipäällikkö Marika Vartiainen

marika.vartiainen@ehyt.fi

p. 050 465 9894

Tukea työpaikan päihdeohjelmien laadintaan:

huugo.fi

